

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2024.01.01.05>

dr hab. Ewa PIERZCHAŁA, prof. UO

<https://orcid.org/0000-0001-7320-3894>

Uniwersytet Opolski

e-mail: epierzchala@uni.opole.pl

dr Jacek PIERZCHAŁA

<https://orcid.org/0009-0007-0869-9281>

Akademia Nauk Stosowanych w Raciborzu

e-mail: jacek.pierzchala@akademiarac.edu.pl

Zawiadomienie rzecznika dyscyplinarnego na podstawie art. 75. ust. 2a Karty Nauczyciela

Streszczenie

W niniejszej publikacji większość rozważań jest poświęconych przesłankom powodującym konieczność podjęcia czynności procesowych dyrektora szkoły oraz omówieniu czynności formalnoprawnych związanych z zawiadomieniem rzecznika dyscyplinarnego o czynie naruszającym prawa i dobro dziecka. Artykuł składa się zasadniczo z dwóch części. W pierwszej omówione są materialne podstawy zawiadomienia rzecznika dyscyplinarnego. Z kolei w drugiej poruszono wymogi formalnoprawne zawiadomienia. W publikacji poddano również gruntownej analizie rolę dyrektora jako organu, który inicjuje postępowanie wyjaśniające przed rzecznikiem dyscyplinarnym. W związku z tym przedstawiono rozważania doktryny prawa administracyjnego, konstytucyjnego oraz karnego. Dodatkowo zamieszczono kilka kluczowych dla tematyki orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz sądów administracyjnych.

Słowa kluczowe: nauczyciele, dyrektor, odpowiedzialność dyscyplinarna, dobro dziecka, prawo dziecka.

Wstęp

Uwarunkowania społeczne, model funkcjonowania systemu oświaty oraz związany z tym kształt odpowiedzialności prawnej zawodu nauczyciela sprawiają, że współcześnie można zauważyć zwiększoną dynamikę działań organów

dyscyplinarnych w sferze postępowań dyscyplinarnych wobec nauczycieli. Postępowanie to z kilku względów, jest ciekawe doktrynalnie¹. Po pierwsze, z punktu widzenia materialnego, dlatego że odpowiedzialność prawna nauczycieli jest oparta na bardzo zróżnicowanych podstawach prawnych. Po drugie, procesowo, z powodu wieloetapowości postępowania oraz mieszanego charakteru instrumentów procesowych przysługujących stronom i organom postępowania dyscyplinarnego. Ustawodawca przewidział bowiem szczególny tryb i zasady postępowania w ustawie Karta Nauczyciela² (dalej: K.N.) oraz w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2016 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec nauczycieli oraz wznawiania postępowania dyscyplinarnego³. Dodatkowo w przypadkach nieuregulowanych niniejszymi aktami normatywnymi przewidział możliwość odpowiedniego korzystania z przepisów Kodeksu postępowania karnego⁴.

W niniejszej publikacji większość rozważań będzie poświęconych przestankom powodującym konieczność podjęcia czynności procesowych dyrektora szkoły oraz omówieniu czynności formalnoprawnych związanych z zawiadomieniem rzecznika dyscyplinarnego o czynie naruszającym prawa i dobro dziecka.

1. Ogólne przesłanki odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli

Szeroką podstawą odpowiedzialności prawnej, w tym dyscyplinarnej nauczycieli, są regulacje prawne przewidziane w rozdziale 10 ustawy Karta Nauczyciela. Ustawodawca wskazał tam zarówno zakres podmiotowy, jak i zakres przedmiotowy odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zakres podmiotowy stosowania przepisów rozdziału obejmuje nauczycieli⁵. Szczególnie jednak ciekawie, z punktu widzenia praktyków stosujących przepisy dyscyplinarne oraz doktryny, rysuje się zakres przedmiotowy omawianej odpowiedzialności. Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 75 K.N. nauczyciele podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za uchybienia godności zawodu nauczyciela lub obowiązkom, o których mowa w art. 6 K.N. Przepis ten zawiera dwie samodzielne i bardzo nieostre podstawy prawne ewentualnej koniecznej reakcji procesowej dyrektora szkoły. Duże znaczenie przy analizie pierwszej ma orzecznictwo sądów powszechnych. W wyroku z dnia 25 stycznia 2019 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach wyraził tezę, że

¹ K. Ceglarska-Piłat, *Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim*, „Studia Prawnicze” 2015, nr 2(202).

² (Dz.U. z 2023 r. poz. 984).

³ (Dz.U. z 2016 r. poz. 741).

⁴ (Dz. U. z 2024 r. poz. 37).

⁵ Zob. art. 1 i 2 Karty Nauczyciela.

Karta Nauczyciela nie zawiera definicji legalnej pojęcia zachowań uchybiających godności zawodu i pod ogólne sformułowanie „uchybień godności zawodu nauczyciela” można podciągnąć wiele stanów faktycznych. Trzeba przy tym pamiętać, że uchybień godności zawodu nauczyciela to zachowania przynoszące ujmę randze tego zawodu i funkcji pełnionej w społeczeństwie. Uchybienie godności zawodu nauczyciela to zatem naruszenie obowiązku godnego zachowania. Pojęcie to wiąże się z wzorcem postępowania nauczyciela, wynikającym z przepisów prawa, norm etyki zawodowej i innych norm moralnych⁶.

W innych wyrokach judykatura również podkreśla konieczność dekodowania poszczególnych zachowań, które mogłyby stać się podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli. Pewną próbą wyliczenia konkretnych przypadków naruszających wzorzec i standardy godnościowe zawodu nauczyciela podjął Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 18 grudnia 2018 r.⁷. Stwierdził, że

do katalogu zachowań uchybiających godności i obowiązkom nauczyciela, mogących stanowić podstawę do poniesienia przez nauczyciela odpowiedzialności dyscyplinarnej, można zaliczyć: narażanie uczniów na utratę zdrowia i życia, nieetyczne zachowania wobec współpracowników i kierownictwa placówki oświatowej (rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji, rozpowszechnianie informacji objętych tajemnicą rady pedagogicznej), stosowanie przemocy fizycznej, stosowanie przemocy psychicznej, niewłaściwe realizowanie zadań edukacyjnych i wychowawczych, niską kulturę osobistą (używanie wulgaryzmów), dopuszczenie się plagiatu, oszustwo, poświadczenie nieprawdy, fałszerstwo, pedofilię, poniżanie uczniów, wykorzystywanie swojej pozycji celem zmuszenia ucznia do określonych zachowań czy inne obcesowe zachowania, które nie przystają osobie zobowiązanej do kształtowania pożądaných postaw. Powyższy katalog nie ma rzecz jasna charakteru zamkniętego⁸.

Drugą podstawą odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela jest naruszenie obowiązków, o których mowa w art. 6 K.N. Zgodnie z nim nauczyciel obowiązany jest:

- 1) rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym mu stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły: dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą, w tym zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę;
- 2) wspierać każdego ucznia w jego rozwoju;
- 3) dążyć do pełni własnego rozwoju osobowego;
- 3a) doskonalić się zawodowo, zgodnie z potrzebami szkoły;
- 4) kształcić i wychowywać młodzież w umiłowaniu Ojczyzny, w poszanowaniu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka;
- 5) dbać o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów.

⁶ III APa 59/ 18, Lex nr 2630493.

⁷ III APo 17/18, Lex nr 2695046.

⁸ Ibidem.

Zawarty tam został nakaz wykonywania konkretnie pięciu kierunkowo określonych obowiązków⁹, które, jak się wydaje, powinny tworzyć spójny i jasny katalog norm stanowiących podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jednak, biorąc pod uwagę zasady wykładni językowej, należy podkreślić, że każdy z tych punktów może rodzić spore trudności interpretacyjne. Każda z tych podstaw odpowiedzialności zbudowana jest z klauzul generalnych. W konsekwencji istnieje spore ryzyko poszerzania w drodze wykładni postaci zachowań nauczycieli ponadto, co w sposób bardzo ogólny zostało ujęte przez ustawodawcę w art. 6 K.N.¹⁰. Na tego typu konstrukcję obowiązków nauczycielskich w kontekście Karty praw i obowiązków nauczyciela z 1972 roku¹¹ zwrócił uwagę J. Homplewicz. Stwierdził, że nie da się prawnie i do końca skonkretyzować tych wszystkich pedagogicznych, a koniecznych poczynań nauczyciela, zrozumiałe staje się ramowe, dyrektywne, kierunkowe prawne określanie jego zadań i obowiązków. Właśnie w formie zasad wyprowadzanych z pedagogiki można prawnie wyopowiadać się tak ramowo, aby objąć całość postaw i starań nauczyciela o najwyższy poziom jego działalności zawodowej¹².

2. Konstrukcja materialna zawiadomienia z art. 75 ust. 2a K.N.

Omawiając zagadnienie materialnej konstrukcji zawiadomienia, należy zwrócić uwagę na kilka istotnych problemów. Po pierwsze, ustawodawca w art. 75 K.N. dokonał wyłączenia przedmiotowego uchybień przeciwko **porządkowi pracy** z katalogu przesłanek budujących odpowiedzialność dyscyplinarną nauczycieli¹³. Po drugie, istnieje istotny problem interpretacyjny sformułowania „czynu naruszającego prawa i dobro dziecka”.

Zgodnie z brzmieniem ust. 2 art. 75 K.N. za uchybiecia przeciwko porządkowi pracy, w rozumieniu art. 108 Kodeksu pracy, wymierza się nauczycielom kary porządkowe zgodnie z Kodeksem pracy. Dalej ustawodawca przesądza jeszcze bardziej jednoznacznie co do systemowego zakazu stosowania tego trybu w zakresie stosowania postępowania dyscyplinarnego. Stwierdza, że kar porządko-

⁹ Zob. szerzej na ten temat: A. Kamińska, *Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli w świetle regulacji zawartych w Kartce Nauczyciela i innych przepisach*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2019, nr 29(3); K. Jadach, *Odpowiedzialność prawna nauczycieli za bezpieczeństwo dziecka w placówce oświatowej – zarys problemu*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2017, nr 20(2); K. Miłek, *Odpowiedzialność prawna nauczycieli*, „International Journal of Legal Studies” 2017, nr 1(1).

¹⁰ Zob. także na ten temat: J. Jakubowski, M. Zając-Rzosińska, *Karta Nauczyciela. Komentarz*, Warszawa 2014; K. Miłek, op. cit., s. 84–85.

¹¹ Dz. U. 16/114/72.

¹² J. Homplewicz, *Polskie prawo szkolne*, Warszawa 1984, s. 259–260.

¹³ Zob. Przyczyny i uzasadnienie przesłanek rozgraniczenia podstaw odpowiedzialności prawnej nauczycieli. Projekt poselski ustawy o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 3496, s. 10–11.

wych, o których mowa w ust. 2 art. 75 K.N. nie wymierza się za popełnienie czynu naruszającego prawa i dobro dziecka. Podstawową konsekwencją tego założenia jest obowiązek dyrektora szkoły każdorazowej klasyfikacji czynu pod kątem miejsca odpowiadającego mu przepisowi prawa w systemie prawa. Ma ona kluczowe znaczenie dla wyboru trybu i zasad postępowania. Stwierdzenie przez dyrektora, że ma do czynienia ze stanem faktycznym, który wypełnia normę prawną jedynie prawa pracy, powoduje możliwość uruchomienia postępowania z art. 108 Kodeksu pracy¹⁴. Z kolei gdy ten sam stan faktyczny zinterpretowany zostanie jako popełnienie czynu naruszającego prawa i dobro dziecka, to w takiej sytuacji otwiera się droga do zawiadomienia rzecznika dyscyplinarnego, a w konsekwencji – do wszczęcia postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego. Jednocześnie w związku z wyborem trybu dyscyplinarnego zamyka się *a contrario* droga postępowania z zakresu prawa pracy. Czyn ten może naruszać normy zarówno prawa pracy, jak i normy wynikające z innych przepisów prawa, a w szczególności z przepisów szczególnych prawa oświatowego. Jednakże użycie tych dwóch trybów równocześnie w stosunku do jednego stanu faktycznego na gruncie omawianej normy jest niedozwolone.

Interpretacja i zdekodowanie konkretnego stanu faktycznego jako czynu naruszającego prawa i dobro dziecka wydaje się równie istotnym zagadnieniem. Zgodnie bowiem z ust. 2a dyrektor szkoły zawiadamia rzecznika dyscyplinarnego nie później niż w terminie 14 dni od takiego czynu, chyba że okoliczności bezspornie wskazują, że nie doszło do popełnienia takiego czynu. Bez wątplenia dyrektor, aby dokonać rzetelnego zaklasyfikowania danego stanu faktycznego pod kątem wyboru i zastosowania określonej procedury prawnej, powinien dokonać wstępnej oceny tego czynu w oparciu o dostępną wiedzę prawniczą, pedagogiczną i psychologiczną. W tym miejscu nie można zapomnieć również, że kryteria wstępnej oceny powinny również uwzględniać zgromadzony w konkretnej sprawie materiał dowodowy. Zarówno prawa dziecka i dobro dziecka są sformułowaniami tak dalece niedookreślonymi i pojemnymi, że trudno byłoby dokonać próby zamkniętego wyliczenia oraz opisanie poszczególnych kategorii wartości. Próby zdefiniowania dobra dziecka były podejmowane w doktrynie prawa rodzinnego. S. Kołodziejski określił dobro dziecka jako zespół wartości duchowych i materialnych niezbędnych do właściwego rozwoju fizycznego i duchowego dziecka zarówno w wymiarze intelektualnym, jak i moralnym oraz koniecznych do prawidłowego przygotowania do pracy dla dobra społeczeństwa¹⁵. Z kolei T. Smyczyński podkreśla, że „ochrona dobra dziecka ma charakter klauzuli generalnej, którą trzeba uwzględniać we wszystkich sprawach dotyczących dziecka”¹⁶.

¹⁴ Zob. więcej na ten temat K. Gawroński, A. Olszewski, B. Zajda, *Karta Nauczyciela. Komentarz*, Warszawa 2023, s. 480 i nn.

¹⁵ S. Kołodziejski, *Dobro wspólnych nieletnich dzieci jako przesłanka odmowy orzeczenia rozvodu*, „Palestra” 1965, nr 9, s. 30.

¹⁶ T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001, s. 311. Artykuł 3. Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych

Aktów normatywnych wysokiej rangi w systemie prawa wskazujących na konieczność ochrony dobra i prawa dziecka jest bardzo dużo. Do tych najważniejszych należą Konwencja o Prawach Dziecka, Konstytucja RP, Karta Nauczyciela oraz Ustawa prawo oświatowe, Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks karny. Poza źródłami normatywnymi nie bez znaczenia dla procesu wstępnej analizy i interpretacji czynu przez dyrektora będzie posiłkowanie się systemami ocen pozaprawnych, na przykład dorobkiem pedagogiki i psychologii. Nauki te bowiem dostarczają odpowiednich narzędzi i kryteriów, według których można ocenić chociażby pracę nauczyciela. Nie mogą one jednak stanowić samodzielnej podstawy do ustalenia znaczenia omawianych nieostrych pojęć. Na organach stosujących prawo ciąży obowiązek identyfikacji treści pojęć nieostrych, z uwzględnieniem podstawowych zasad prawa, ogólnosystemowych wartości i standardów chronionych konstytucyjnie. Ilekroć ustawodawca posługuje się pojęciem nieostrym, należy założyć, iż ma świadomość, że istnieją dopuszczalne prawem możliwości jego określenia w praktyce oraz że w ramach obowiązującego prawa jest możliwa identyfikacja podstawowych wyznaczników tego pojęcia¹⁷.

Podsumowując, dyrektor szkoły powinien podjąć próbę dookreślenia konkretnej przesłanki potencjalnej odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczyciela przede wszystkim na podstawie obowiązujących norm prawnych. Wymusza to niejako sama konstrukcja omawianego postępowania, która jak wcześniej było już podkreślane, opiera się na nieostrych przesłankach. Nieokreśloność przesłanek należy bowiem rozumieć nie jako wynikającą z niemożności obiektywnego uregulowania danej materii, lecz z zamiaru ustawodawcy, aby podmioty korzystające z władztwa dyscyplinarnego w sposób autonomiczny je dookreśliły¹⁸. Podobnie wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny¹⁹, który stanął na stanowisku, że nie jest możliwa precyzyjna typizacja deliktów dyscyplinarnych czy też stworzenie ich wyraźnego katalogu. Ze względu na obiektywny brak możliwości utworzenia zbioru zachowań zagrażających należytemu wykonywaniu obowiązków służbowych lub naruszających godność zawodu delikty dyscyplinarne są ustawowo niedookreślone²⁰. Tezy doktryny wskazują także na problem związany z niemożliwością stworzenia pełnego katalogu czynów stanowiących naruszenie

dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.) nakazuje we wszystkich działaniach dotyczących dzieci podejmowanych m.in. przez sądy kierować się interesem dziecka jako wartością nadrzędną.

¹⁷ Z. Tobor, *W poszukiwaniu intencji prawodawcy*, Warszawa 2013, s. 206.

¹⁸ P. Skuczynski, *Nierepresyjne funkcje odpowiedzialności dyscyplinarnej a model postępowania w sprawach dyscyplinarnych*, <https://www.researchgate.net/publication/356439363> [dostęp: 2.02.2024]. Zob. również T. Sroka, *Realizacja zasady określoności czynu zabronionego z art. 42 ust. 1 Konstytucji na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej*, „Forum Prawnicze” 2013, nr 6(20), s. 3–17.

¹⁹ Wyrok TK z dnia 27 lutego 2001 r., K22/00.

²⁰ O tym szerzej T. Sroka, op. cit., s. 8.

etyki zawodowej i ich precyzyjną typizację²¹. Istnieją również w doktrynie poglądy, które odnoszą się w sposób krytyczny do tych wyżej przedstawionych opinii. T. Sroka zwraca uwagę na sytuację, w której jednostka nie będzie w stanie ustalić, jakie zachowania stanowią naruszenie deontologii zawodowej lub uchybiają godności zawodu i mogą prowadzić do odpowiedzialności dyscyplinarnej, zaś kwalifikacja określonego czynu jako deliktu dyscyplinarnego dokonywana będzie dopiero przez odpowiednie organy sądownictwa dyscyplinarnego, które niejako będą tworzyć katalog przewinień dyscyplinarnych. Rozwiązanie takie jest niedopuszczalne w perspektywie konieczności respektowania gwarancji wynikających z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP²².

3. Formalna strona zawiadomienia

Zgodnie z treścią tej normy

o podejrzeniu popełnienia przez nauczyciela czynu naruszającego prawa i dobro dziecka dyrektor szkoły zawiadamia rzecznika dyscyplinarnego, o którym mowa w art. 83 K.N. nie później niż w terminie 14 dni od dnia powzięcia wiadomości o podejrzeniu popełnienia takiego czynu, chyba że okoliczności bezspornie wskazują, że nie doszło do popełnienia takiego czynu.

Przepis ten wyznacza kilka przesłanek, których spełnienie stanowi formalną podstawę dopuszczalności wniesienia zawiadomienia do rzecznika dyscyplinarnego. Pierwszą przesłanką jest popełnienia przez nauczyciela czynu naruszającego prawa i dobro dziecka. Stwierdzenie, że w danym przypadku nie było w ogóle czynu, czyni bezprzedmiotowym pytania o bezprawność tego czynu, jego społeczną szkodliwość i zawinienie. Podobnie ustalenie, że dany czyn nie był bezprawny, powoduje bezprzedmiotowość pytania o jego społeczną szkodliwość czy zawinienie, gdyż w sensie prawnym można mówić o społecznej szkodliwości i zawinieniu tylko czynu sprzecznego z prawem²³. Czyn jest społecznie doniosłym, spójnym fragmentem zewnętrznego zachowania się człowieka, który przybiera postać działania lub zaniechania, a nawet w skrócie, że jest po prostu zachowaniem się człowieka przybierającym wymienioną postać²⁴. Zatem czyn jest to konkretne określone zachowanie, które wystąpiło w konkretnej dacie i zostało skierowane do konkretnych osób. W kontekście art. 75 ust. 2a K.N. dodatkowo czyn ten powinien naruszać prawa i dobro dziecka. Mając na uwadze prawa dziecka, należy zauważyć, że nie są one samodzielną przesłanką, albo-

²¹ Ibidem, s. 11. Zob. również J. Bodio, *Glosa do wyroku SN z dnia 15 lipca 2010 r., SDI 12/10, „Palestra”* 2012, nr 5–6; P. Kardas, *Przewinienie dyscyplinarne o charakterze ciągłym, „Rejent”* 2010, t. 20, wyd. specjalne „Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza”, s. 88–128.

²² T. Sroka, op. cit., s. 16.

²³ R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 187.

²⁴ Ibidem, s. 189.

wiem wraz z naruszeniem prawa musi nastąpić także naruszenie dobra dziecka. Dopuszcza się zatem naruszenie takiego prawa dziecka, które dokonuje się z uwagi na jego dobro. Przykładem jest ograniczenie praw dziecka ze względu na jego bezpieczeństwo.

Druga przesłanka to źródła i tryby pozyskiwania informacji stanowiących podstawę merytoryczną zawiadomienia. Należy podkreślić w tym miejscu, że informacja z zawiadomienia powinna jak najrzetelniej uwiarygodniać wydarzenia, które stały się podstawą dla zawiadomienia. Ustawodawca nie przesądza w przytaczanym przepisie o formie i trybie pozyskiwania informacji o bezprawnym zachowaniu nauczyciela, używając jedynie sformułowania „podejrzeniu popełnienia czynu”. Mając jednak na uwadze represyjność ewentualnego postępowania dyscyplinarnego to zbyt swobodne i rozszerzające podejście do tego zagadnienia jest nieuprawnione. Dodatkowo trzeba zwrócić uwagę, że dyrektor szkoły ma szczególną pozycję ustrojową w systemie prawa. Nie tylko pełni funkcję pracodawcy dla pracowników i nauczycieli w danej szkole, ale również jest kierownikiem jednostki organizacyjnej samorządu terytorialnego. Ta ostatnia rola nakłada na niego szereg obowiązków związanych z dochowaniem zasad przewidzianych z procedurą administracyjną. Taką powszechną formą i trybem pozyskiwania informacji, a w konsekwencji uzyskania stanu „podejrzenia”, jest skarga rodziców czy uczniów na działania i zaniechania swoich obowiązków przez nauczyciela. W tym konkretnym przypadku dyrektor zobowiązany jest stosować tryb skargowy przewidziany w rozdziale drugim kodeksu postępowania administracyjnego zatytułowanym „Skargi”. Zgodnie z art. 227 k.p.a. przedmiotem skargi może być w szczególności zaniedbanie lub nienależyte wykonywanie zadań przez właściwe organy albo przez ich pracowników, naruszenie praworządności lub interesów skarżących, a także przewlekłe lub biurokratyczne załatwianie spraw²⁵. Następnie skarga ta powinna być rozpoznana zgodnie z art. 237 i 238 k.p.a. Odpowiedni organ właściwy do załatwienia skargi powinien załatwić skargę bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu miesiąca. O sposobie załatwienia skargi zawiadamia się skarżącego. Zawiadomienie o sposobie załatwienia skargi powinno zawierać: oznaczenie organu, od którego pochodzi, wskazanie, w jaki sposób skarga została załatwiona oraz podpis z podaniem imienia, nazwiska i stanowiska służbowego osoby upoważnionej do załatwienia skargi. Zawiadomienie o odmownym załatwieniu skargi powinno zawierać ponadto uzasadnienie faktyczne i prawne oraz pouczenie o treści art. 239 k.p.a. Dopiero w wyniku tak zastosowanego trybu należy uznać, że dyrektor dysponuje informacją, która przesądzi o obowiązku zawiadomienia. Może również stwierdzić zgodnie z normą art. 75 ust. 2a K.N., że okoliczności bezspornie wskazują, że nie doszło do popełnienia takiego czynu. Z treści zawiadomienia nie może wynikać, że chodzi o ciąg czynności, które nie wiadomo kiedy miały miejsce i czyje dobro i prawa

²⁵ Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 775).

naruszyły. Tak samo używanie ogólnych stwierdzeń dla opisu czynu, przejawiających się na przykład rzekomym ciągłym nękaniami ucznia, ma charakter tak dalece ogólny, że równie dobrze można wykazać, że miały charakter pożądany wychowawczo w określonej sytuacji wychowawczo-dydaktycznej. Dodatkowo brak umiejscowienia czynu w konkretnym kontekście sytuacji wychowawczej, dydaktycznej i opiekuńczej, który mógłby niepokoić i potwierdzić działania bezprawne nauczyciela stanowi istotną nierzetelność na tym etapie postępowania. Zgodnie z wyrokiem Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 czerwca 2020 r.²⁶

opis zarzuczonego deliktu dyscyplinarnego był na tyle precyzyjny, konkretny i logiczny, aby poddawał się kontroli sądowej, zaś obwiniony miał realnie zagwarantowane prawo do obrony, w granicach określonych postawionym. Opis czynu dyscyplinarnego nigdy nie może być oparty na sformułowaniach frazesowych i klauzulach generalnych oraz luźno nawiązywać do przesłanek ustawowych.

Bez wątpienia można wskazać również na inne sposoby uzyskania informacji przez dyrektora o czynach naruszających prawa i dobro dziecka. Do nich możemy zaliczyć informacje służb, organów bezpieczeństwa, sądów czy organizacji społecznych zajmujących się sprawami dzieci. Poza tym dyrektor szkoły posiada całe spektrum narzędzi do sprawowania wewnętrznego nadzoru nad pracą nauczycieli²⁷ oraz ich oceny pracy²⁸. Zgodnie z §22 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego²⁹ dyrektor szkoły lub placówki we współpracy z innymi nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego kontroluje:

- a) przestrzeganie przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki,
- b) przebieg procesów kształcenia i wychowania w szkole lub placówce oraz efekty działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki.

W celu realizacji zadań dyrektor szkoły lub placówki w szczególności analizuje dokumentację przebiegu nauczania oraz obserwuje prowadzone przez nauczycieli zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze oraz inne zajęcia i czynności wynikające z działalności statutowej szkoły lub placówki. Charakter i zakres tego nadzoru jest co do zasady bardzo szeroki, gdyż nie ogranicza się on tylko *stricte* do zajęć, ale obejmuje on wszystkie procesy zachodzące w szkole,

²⁶ (Sygn. akt III APo 1/).

²⁷ Zob. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 15).

²⁸ Zob. art. 6a K.N. oraz rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 sierpnia 2022 r. w sprawie oceny pracy nauczycieli (Dz. U. z 2022 r. poz. 1822).

²⁹ (Dz. U. z 2024 r. poz. 15).

np. przebieg i organizacja dyżurów nauczycielskich podczas przerw lekcyjnych czy organizacja i przebieg wycieczek szkolnych.

Zagadnieniem wymagającym wyjaśnienia w warstwie formalnoprawnej jest także charakter prawny terminu 14-dniowego, w którym dyrektor zobligowany jest zawiadomić rzecznika dyscyplinarnego o czynie naruszającym prawa i dobro dziecka. Intencja ustawodawcy została wprost wskazana poprzez użycie sformułowania „nie później niż w terminie 14 dni od powzięcia wiadomości o podejrzeniu popełnienia takiego czynu, chyba że okoliczności bezspornie wskazują, że nie doszło do popełnienia takiego czynu”. Tak więc dyrektor szkoły ma precyzyjnie określony czas do formalnej reakcji, która uruchomi postępowanie wyjaśniające przez rzecznika dyscyplinarnego. Podkreślić należy w tym miejscu jeszcze raz, że chodzi tu o moment, w którym dyrektor jest już przekonany o zaistnieniu takiego czynu, co do którego może zaistnieć podejrzenie, że jest ewentualnym deliktem dyscyplinarnym. Od ustalenia tego momentu rozpoczyna się bieg terminu do zawiadomienia rzecznika. Obowiązek jego ustalenia i wskazania w zawiadomieniu do rzecznika istnieje po stronie dyrektora szkoły. Brak dochowania tego terminu stanowi istotną formalną przesłanką dopuszczającą wniesienie i rozpatrzenie zawiadomienia. W konsekwencji jeśli termin ten przekroczy, złożenie takiego zawiadomienia jest niedopuszczalne. Podobnie jak rozpatrzenie go również nie jest prawnie możliwe. Termin do złożenia zawiadomienia nie może być wydłużony przez czynność prawną, ani przywrócony. Termin ten zatem ma charakter prekluzyjny. Gdyby bowiem ustawodawca chciał potraktować termin jako instrukcyjny, to użyłby zapewne sformułowania „w terminie nie krótszym niż 14 dni...”. Dodatkowo o prekluzyjnym charakterze terminu 14-dniowego przesądza okoliczność, że adresowany jest on do organu oraz racje wynikające z wykładni funkcjonalnej i celowościowej. Uzasadniają one przyjęcie, że 14-dniowy termin przewidziany dla dyrektora szkoły do zawiadomienia rzecznika dyscyplinarnego jest wystarczający dla oceny, czy ma on do czynienia z przesłanką pozytywną postępowania dyscyplinarnego.

Podsumowanie

Nie ulega wątpliwości, że odpowiedzialność dyscyplinarna ma w swej istocie charakter represyjny, dlatego też właściwe z punktu widzenia prawa postępowanie dyrektora szkoły ma duże znaczenie dla ewentualnego przyszłego postępowania dyscyplinarnego. Inicjuje on poprzez zawiadomienie z art. 75 ust. 2a K.N. *de facto* postępowanie wyjaśniające rzecznika dyscyplinarnego w sprawie ustalenia czynu naruszającego prawa i dobro dziecka przez konkretnie wskazanego w zawiadomieniu nauczyciela. Wszystkie powyższe rozważania miały na celu podkreślenie roli dyrektora szkoły w ustaleniu odpowiedzialności dyscyplinarnej konkretnego nauczyciela. Pierwszą konkluzją jest stwierdzenie, że dyrektor nie

może ograniczać swoich działań na gruncie omawianego przepisu jedynie do automatycznego przekazania informacji o czynie, który tylko potencjalnie narusza prawa i dobro dziecka. Powinien on dokonać co najmniej wstępnej oceny zachowania nauczyciela, mając na uwadze przede wszystkim wskazane ogólnie przez ustawodawcę podstawy prawne odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jest on bowiem, przy takiej konstrukcji odpowiedzialności dyscyplinarnej, pierwszym podmiotem, który ma możliwość zdekodowania nakazów lub zakazu postępowania, którego niedochowanie może prowadzić do poniesienia odpowiedzialności dyscyplinarnej. Druga kwestia to budowa zaufania użytkowników zakładu administracyjnego do podmiotu administrującego zakładem publicznym, jakim jest dyrektor szkoły. Umiejętność stosowania przypisanych przez prawo trybów i zasad postępowania przez dyrektora w konkretnych sytuacjach sprawia, że tworzy się odpowiednia pożądana praktyka z punktu widzenia standardów zawodu nauczyciela. Poważnym problemem jest zjawisko niepewności postępowania nauczycieli w określonych sytuacjach wychowawczych, dydaktycznych, opiekuńczych. Konkretnie chodzi o przypadek, gdy nauczyciel jako członek organizacji nie będzie w stanie ustalić – ze względu na brak odpowiednich zasad ustalonych wewnątrz organizacji, brak zbioru zasad deontologicznych – konkretnych reguł zachowania, zgodnych z wzorcem zachowania odpowiadającym powadze zawodu nauczyciela. W tym kontekście dyrektor szkoły jest zobowiązany do dołożenia wszelkich starań w celu stabilizacji standardów postępowania w strukturze administracyjnej, którą kieruje. Oczywiście nie jest to zadanie proste, dlatego że zmienia się dynamicznie przede wszystkim kontekst społeczny, w którym oceniane są poszczególne czyny. Oprócz tego nauczyciele nie są zorganizowani w korporacje zawodowe, które czuwałyby nad jakością i standardami wykonywania zawodu nauczyciela, tak jak na przykład komornicy czy adwokaci. Rolę tę pośrednio przyjmują Kuratoria Oświaty. Poza tym w ostatecznej ocenie czynu biorą udział organy sądownictwa dyscyplinarnego dla nauczycieli. Są nimi rzecznik dyscyplinarny oraz komisje dyscyplinarne dwóch instancji. Zarówno Kuratoria Oświaty, jak i rzecznik oraz komisje dyscyplinarne umiejscowione są w szeroko rozumianej strukturze rządowej administracji publicznej. Tego typu rozwiązanie jest wyjątkiem od zasady, że kompetencje dyscyplinarne nie są przyznawane organom władzy publicznej. Sprawia to, że przyjęty model budzi wątpliwości pod względem gwarancji niezawisłości i bezstronności w rozpoznawaniu spraw.

Podsumowując, czynności dyrektora związane z zawiadomieniem rzecznika dyscyplinarnego stanowią istotny element całościowej procedury dążącej do precyzyjnego zdekodowania czynu i ustalenia, czy stanowi on przewinienie o charakterze dyscyplinarnym. Ustalenie tego może, w obecnym modelu postępowania dyscyplinarnego nauczycieli, nastąpić niejako następczo, w toku czynności dyrektora szkoły, rzecznika dyscyplinarnego w postępowaniu wyjaśniającym, komisji dyscyplinarnych oraz kontroli legalności orzeczeń dyscyplinarnych sądów powszechnych.

Bibliografia

Literatura

- Bodio J., *Glosa do wyroku SN z dnia 15 lipca 2010 r., SDI 12/10, „Palestra”* 2012, nr 5–6.
- Ceglarska-Piłat K., *Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim*, „*Studia Prawnicze*” 2015, nr 2(202).
- Jadach K., *Odpowiedzialność prawna nauczycieli za bezpieczeństwo dziecka w placówce oświatowej – zarys problemu*, „*Studia Prawnicze i Administracyjne*” 2017, nr 20 (2).
- Gawroński K., Olszewski P., Zajda B., *Karta Nauczyciela. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Giętkowski R., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013.
- Homplewicz J., *Polskie prawo szkolne*, Warszawa 1984.
- Jakubowski J., Zajęc-Rzosińska M., *Karta Nauczyciela. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Kamińska A., *Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli w świetle regulacji zawartych w Karcie Nauczyciela i innych przepisach*, „*Studia Prawnicze i Administracyjne*” 2019, nr 29(3).
- Kardas P., *Przewinienie dyscyplinarne o charakterze ciągłym*, „*Rejent*” 2010, t. 20, wyd. specjalne „Odpowiedzialność dyscyplinarna notariusza”.
- Kołodziejcki S., *Dobro wspólnych nieletnich dzieci jako przesłanka odmowy orzeczenia rozwodu*, „*Palestra*” 1965, nr 9.
- Miłek K., *Odpowiedzialność prawna nauczycieli*, „*International Journal of Legal Studies*” 2017, nr 1(1).
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001.
- Sroka T., *Realizacja zasady określoności czynu zabronionego z art. 42 ust. Konstytucji na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej*, „*Forum Prawnicze*” 2013, nr 6(20).
- Skuczyński P., *Nierepresyjne funkcje odpowiedzialności dyscyplinarnej a model postępowania w sprawach dyscyplinarnych*, <https://www.researchgate.net/publication/356439363> [dostęp: 2.02.2024].
- Tobor Z., *W poszukiwaniu intencji prawodawcy*, Warszawa 2013.

Orzecznictwo

- Wyrok TK z dnia 27 lutego 2001 r., K22/00.
- Wyrok SA w Warszawie z 18.12.2018 r., III APo 17/18 Lex 2695046.
- Wyrok SA w Katowicach z 25.01.2019 r. III APa 59/18 Lex 2630493.

Akty Prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483).

Ustawa z dnia z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 775).

Ustawa z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2023 r. poz. 984).

Ustawa z dnia z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2023. poz. 900).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. z 2024 r. poz. 15).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 maja 2016 r. sprawie szczegółowego trybu prowadzenia postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec nauczycieli oraz wznawiania postępowania dyscyplinarnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 741).

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 sierpnia 2022 r. w sprawie oceny pracy nauczycieli (Dz. U. z 2022 r. poz. 1822).

Notification of the disciplinary ombudsman for teachers under art. 75. sec. 2 Teacher Cards

Abstract

In this publication, most of the considerations are devoted to the premises that make it necessary to take legal action by the school headmaster and discuss formal and legal actions related to notifying the disciplinary spokesperson of an act violating the rights and welfare of a child. The article basically consists of two parts. The first one discusses the material grounds for notifying the disciplinary officer. In turn, the second part deals with the formal and legal requirements of the notification. The publication also thoroughly analyzes the role of the director as a body that initiates explanatory proceedings before the disciplinary ombudsman. Therefore, considerations of the doctrine of administrative, constitutional and criminal law are presented. In addition, several key judgments of the Constitutional Tribunal and administrative courts are included.

Keywords: teachers, principal, disciplinary liability, child's welfare, child's right.